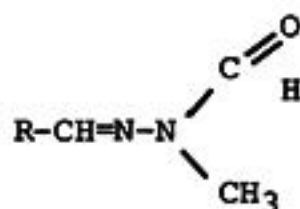

de verbindingen te noemen naar de alkylideen zijketen van de onderstaande algemene structuurformule

a : R= CH₃

b : R= CH₂-CH₂-CH₂-CH₃

c : R= CH₂-CH-CH₃

CH₃

d : R= CH₂-CH₂-CH₂-CH₂-CH₃

Dus het originele gyromitrine wordt nu ethylideen gyromitrine (a) en b, c en d worden respectievelijk pentylideen-, 3-methylbutylideen- en hexylideen-gyromitrine genoemd.

Het is niet onmogelijk, dat het gehalte en de natuur van de bovenstaande verschillende N-methyl-N-formylhydrazonen in *Gyromitra esculenta* van land tot land sterk verschillen. Mogelijk is er ergens een jonge chemicus of farmaceut die de giftige verbindingen in de Nederlandse Voorjaarskluifzwammen tot onderwerp van zijn dissertatie maken wil?

Literatuur:

1. Boehm, R. & Kuelz, R.E. (1885) - Naunyn-Schmiedeberg's Archiv für experimentelle Pathologie und Pharmakologie 19: 403.
2. Döpp, H., Grob, W. & Musso, H. (1971) - Naturwissenschaften 58: 566.
3. List, P.H. & Luft, P. (1968) - Zeitschrift für Pilzkunde 34: 1.
4. Pyysalo, H. (1975) - Naturwissenschaften 62: 395.
5. Schmidlin-Mészáros, J. (1974) - Mitteilungen aus dem Gebiet der Lebensmitteluntersuchung und -hygiene 65: 453.

B O E K B E S P R E K I N G E N

- L. Imler Driehonderd jaar geleden verscheen Theatrum Fungorum of het Tooneel der Campernoeliën door Fr. van Sterbeeck. - Sterbeeckia (uitgegeven door de Antwerpse Mycologische Kring) 10: 41 pp. + 4 pl. 1975. Prijs: Bfr. 200.

De heer Imler is stellig de man, om deze monografie over van Sterbeeck en zijn werk te schrijven. Hij kent Antwerpen, het historische woon- en werkterrein van deze Vlaamse priester, op zijn duimpje. De nagedachtenis eren van Van Sterbeeck is hulde brengen aan de eerste schrijver van een populair paddestoelenboek (in het vlaams), of, zo men wil, van een paddestoelenboek zonder meer, want het geleerde werk van Clusius: "Fungorum in Pannoniis observatorum" was opgenomen in zijn "Rariorum Plantarum Historia" (1601). Hieraan, en ook aan de verzameling geschilderde afbeeldingen van zwammen, de zgn. Clusius-Code (bewaard in Leiden), heeft van Sterbeeck veel ontleend.

Nadat we kennis hebben gemaakt met de levensloop van van Sterbeeck wordt een analyse gegeven van het boek en van de daar besproken onderwerpen, verdeeld in "kapittels". Imler tracht voortdurend de ongekleurde houtsneden met een thans bekende soort te identificeren en dat lukt natuurlijk maar ten dele. Een drietal reproducties van gravures stellen voor: het titelblad van "Theatrum Fungorum", een bladzijde met houtsneden van "Weyfungi" en een bladzijde met "elf alderhande soorten", terwijl er ook een fraaie reproductie is van een geschilderd portret van Van Sterbeeck.

We krijgen een zeer goed idee van de worsteling van zo'n pionier om zijn soorten te onderscheiden. Kleur, geur, vorm en consistentie van het vlees zijn de belangrijkste kenmerken. Plaatjes en buisjes worden onderscheiden als "plues" en "mergh", maar deze kenmerken worden nog aleens door elkaar gehaald; aan een ring wordt nauwelijks aandacht besteed. Wat paddestoelen eigenlijk zijn (hierover had men fantastische meningen), of er eventueel van voortplanting sprake is en dergelijke vraagstukken worden in verband met de tijd, waarin het boek is verschenen, behandeld. Allerlei anekdotische opmerkingen belichten opeens een facet van de verhoudingen, gewoonten en kennis in de tweede helft van de 17e eeuw.

Van Sterbeeck verdeelde de paddestoelen vnl. in de "goede" en de "kwade" soorten, de eetbare en de giftige, althans schadelijke. Goed herkenbare eetbare soorten als weidechampignon, voorjaars-ridderzwam, cantharel, eekhoorntjesbrood en morieltjes bv. werden ook duidelijk herkenbaar afgebeeld en beschreven. Met andere soorten lukt dit veel minder en vaak helemaal niet. Dit doet vermoeden, dat er in die tijd al een flink ontwikkelde eettraditie bestond. Imler stelt dat "italiaanse kooplieden ze ons hier en in Nederland tussen 1620 en 1640 leerden kennen, plukken en eten", maar men moet toch vermoeden, dat er al eerder paddestoelen werden gegeten. Reeds in het Cruydeboeck van Rembertus Dodonaeus (1554) vinden we een aantal recepten om " 't fenijn van camperno-liën te ghenesen" en Lobelius (1581) beeldt in zijn kruidboek ook

fungi af. In ieder geval lijkt het, dat in van Sterbeeck's tijd niet alleen de groten in den lande zich te goed deden aan paddestoelen, maar dat deze ook een tamelijk begeerd volksvoedsel waren. We kunnen dit uit vele citaten uit van Sterbeeck's boek opmaken.

We zouden willen weten, hoe het in die tijd in Noord-Nederland met het eten van paddestoelen was gesteld. Hoewel natuurlijk in de grote moerasbossen der lage gebieden (die in de 17e eeuw al grotendeels drooggelegd waren) niet te veel algemeen gegeten soorten voorkwamen, hadden wij toch op de hoger gelegen gronden vrij veel bossen, die met de belgische overeenkwamen, en ook de weiden zullen niet verschillend zijn geweest. Als er in ons land ooit een traditie van paddestoelen-eten heeft bestaan, hetgeen ik niet geloof, dan is deze in ieder geval grondig verloren geraakt, want in mijn jeugd was men over het algemeen afkerig van het eten van paddestoelen, vooral de plattelandsbevolking, en pas zeer langzamerhand leerde men in de dertiger, veertiger jaren een enkele soort als de cantharel waarderen. Men kan zich dat nu moeilijk voorstellen. Mogelijk, dat de verwende Noord-Nederlanders met hun vruchtbare landbouwgronden toch in het algemeen voedsel genoeg hadden en zich daarom niet aan produkten wilden wagen, die een kans op vergiftiging met zich meebrachten.

Wie zich wil verdiepen in dergelijke kwesties en in de historie van de prille mycologie, raad ik aan, het m.i. zeer leerzame werk van Imler aan te schaffen.

A.F.M. Reijnders

M.J. Larsen - A contribution to the taxonomy of the genus *Tomentella*. Mycologia Memoir no.4. 145 p. 1974.
Prijs: \$ 10,-.

Na zijn eerdere werk over de Noord-Amerikaanse *Tomentella*'s (voor bespreking zie M.A. Donk in Persoonia 6: 168) heeft Larsen nu een wereldmonografie van dit geslacht geschreven. Hierbij heeft hij zich beperkt tot *Tomentella* s.str., d.w.z. *Tomentellina* (*Kneiffiella*), *Pseudotomentella* en *Tomentellastrum* worden niet behandeld. Na een algemene inleiding volgt een sleutel tot de 14 sekties, die daarna in systematische volgorde behandeld worden. Iedere sektie bevat een korte diagnose, een sleutel en een beschrijving van de soorten, soms met een korte diskussie. Tot slot is een 25 pag. tellende lijst van nomina excludenda opgenomen. Het boek is ruim geïllustreerd met foto's, vnl. van sporen.

Larsen heeft zich kennelijk Donk's opmerkingen over de onnatuurlijke omgrenzing van het geslacht ter harte genomen en heeft binnen *Tomentella* 14 sekties onderscheiden, na eerst de resterende soorten zonder gespen in het in ere herstelde geslacht *Tomen-*

tellastrum (alleen genoemd) te hebben ondergebracht. De omgrenzing van deze sekties is in een aantal gevallen echter nogal vaag, zo niet afwezig. De type-soort van de eerste sektie, *T. atrocyanea*, is inmiddels door Burdsall & Larsen overgebracht naar *Pseudotomentella* (Mycologia 66: 97. 1974); in dit artikel wordt niet gerept over de tweede soort van deze sektie. Soorten met cystidia worden over 2 sekties verdeeld, evenals de kleinsporige soorten. Verder is er een sektie voor soorten met grote, uitstekende basidia en een voor dimitische soorten. Hierna wordt het moeilijk: er zijn nog 2 monotypische sekties, terwijl de overige 5 sekties, die het merendeel der soorten omvatten, haast niet van elkaar te scheiden zijn.

Larsen is zich hiervan wel bewust: "...some of the sections proposed here are provisional only, and... there are species in many of them that appear not to belong in the sense of the section's type species." Ook zegt hij elders in de inleiding: "The species concept of the genus is considered unstable, as yet. The extreme variation of the primary taxonomic characters makes it difficult or impossible to define a majority of the species with any degree of precision." Met dit voor ogen is het merkwaardig te noemen, dat de auteur vaak "kleine" soorten erkent. Bijvoorbeeld, de beschrijvingen van *T. rhodophaea* en *T. testaceogilva* zijn identiek, op de basidia-breedte na, een kenmerk, dat door de schrijver in dit geval niet belangrijk wordt geacht, want het wordt in de sleutel niet genoemd. Een vergelijkbare moeilijkheid doet zich voor bij het onderscheid tussen *T. ramosissima* en *T. violaceofusca*; en zo zijn er nog wel enkele te noemen.

De terminologie betreffende vorm en ornamentatie van de sporen is duidelijk toegelicht; dit is helaas niet het geval met die betreffende de consistentie van de vruchtlichamen. De term "mucedinoid", ook door Larsen nooit eerder in beschrijvingen gebruikt, is nergens verklaard, maar wordt wel gebruikt ter onderscheiding van sekties.

Het is jammer, dat de auteur geen sleutel tot alle soorten geeft naast een sleutel tot de sekties. Omdat deze laatste in vele gevallen niet bruikbaar is, zal men veelal enkele sekties moeten "uitproberen", om tot de goede determinatie te kunnen komen.

Ondanks deze kritische kanttekeningen moet men niet denken, met een slecht of onbruikbaar boek te maken te hebben. Integendeel, het werk is veruit het beste op zijn terrein. Wel mag gekonkludeerd worden, dat de problemen in een van de moeilijkste geslachten der Aphyllophorales nog niet allemaal opgelost zijn.

J.A. Stalpers

=====